Բ. ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 402 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՕՒՆԻՍ 1900 4 ՕՒԼԻՍ 1900 (Ն. Տ.)

10 ՓԱՐԱ

ՏԸՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՎԼԻԼԻՆԳԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
20, Գապը Ալի Ճատտեսի, 20
Կ. ՊՈԼԻՍ

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱ

ارمنیجه یومی سورهانتاك غزتهسی
اداره‌خانهسی
باب عالی جادهسی نومرو ۲۰

Direction du Journal Arménien
SOURHANTAG
20, Avenue de la S. Porte
CONSTANTINOPLE

ԵՑ ՉԻ ՏՐՈՒԻԻ Խմբագրութեան ուղղուած ոևէ գրութիւն

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը սկսին ամէն ամսոյ 10ին, 20ին եւ 30ին

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱԼՍՈՑ ՀԱՄԱՐ
12 ամիսը կռնէկ ղրշ. 75
6 » » » 40

ԴԱՒԱՍՏԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
Թղթատոյէ նախիզ վրէ վճոյ
12 ամիսը կռնէկ ղրշ. 100
6 » » » 50

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Թղթատոյէ նախիզ վրէ վճոյ
12 ամիսը կռնէկ ֆր. 22
6 » » » 11

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրշ.
Մէկ անգամէ աւելի յանուագեանց համար յատուկ պայմաններ։

ՍՈՒՐՃԱՊԴԱՊ
ԿՈՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ
Առաւօտեան
ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ
ՉԻՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ

Եթէ Չինաստան իր ֆավուրը կամ պիզմարքը ունեցած ըլլար գոնէ ասկէ դար մը առաջ, այսօր աշխարհի էն մեծ պետութիւնը եղած կ'ըլլար, մինչդեռ այժմ այնպէս կը հաշուուի որ թէ՛ հողային ընդարձակութեամբ և թէ բնակչաց թիւով անհամեմատ կերպով փոքր եղող Օրանժի և Թրանսվալի դէմ դացող 200000 հոգինոց կատարելապէս մարզուած բանակ մը՝ բաւական է քիչ ատենուան մէջ, ամբողջ Եւրոպացին աւելի մեծ և աւելի բազմամարդ եղող այն ահագին Չինաստանին մէկ կողմէն ներս մտնելով միւս կողմէն դուրս ելլելու և երկիրը նուաճելու։

Չինաստան, որ ի հարկին զինուզօրութեամբ ինքզինքը պաշտպանելու կարողութիւնը չունի, թէ՛ ներքին և թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ ալ անկախ դիրք մը ունենալու կարող չըլլալով, առտուն կանուխ ելլողին քմահաճոյքին և չահերուն զոհ մը եղած կ'ըլլայ։

Ներքինին գործերու մասին կարեւորութիւն ունեցողները միայն անոնք կրնան ըլլալ, որոնք ուղղակի յարաբերութիւն ունին արտաքին գործերու հետ։

Ասոնց մէջ ամէնէն աւելի աչքի զարնող բանն է փոխարքաներու կէս անկախ դիրքը։

Չինաստանի մէջ վարչական կեդրոնացում ըսուած բանը չկայ, ինչ որ կառավարութեան տկարութեան անմիջական պատճառը եղած է, և պէտք ունի մեծ մարդու մը գոյութեանը։

Փոխարքայ ըսուած մեծ պաշտօնեաները անոնք են, որ քաղաքակրթեալ կառավարութեանց մէջ նահանգաց կուսակալները կամ կառավարիչները կը կոչուին, և որոնք իրենց թեղակը և հրահանգները կեդրոնական կառավարութենէն կը ստանան. մինչդեռ Չին փոխարքաները, իրենց պաշտօններուն մէջ գրեթէ անկախ դիրք մը ունենալով, ըստ քմաց կը կառավարեն իրենց յանձնուած խեղճ ժողովուրդը, ուզածնուն պէս տուրք կը հաւաքեն որոնց աւելցած մասը միայն Բեքին կը ղրկեն (ան ալ ուզածնուն չափ), զատ զատ բանակներ կ'ունենան որոնք ուղղակի իրենց իրաւասութեան և հրամանին տակ են, ևն. ևն.։

Թողունք միւս անպատեհութիւնները, օրինակի համար, Չինու կառավարութիւնը եթէ օտար պետութեան մը հետ ոևէ կարգադրութիւն մը ընէ, վստահութիւն չկայ թէ այսինչ և այնինչ նահանգին փոխարքան ալ կատարելապէս պիտի համակերպի՞ անոր թէ ոչ։ Նոյնպէս օտարին դէմ պատերազմ մը եղած առեն, պետութեան ամէն ցամաքային զօրութիւնները մէկ հրամանի մը տակ միահամուռ կերպով չգործելով, ամէն փոխարքայ իր ուզած կերպովը կը գործածէ իր բանակը, և կեդրոնէն եկած հրամանին եթէ ուզէ կը համակերպի, և եթէ չուզէ չի համակերպիր։

Ասոնց պէս շատ բաներ կան, որոնք արտաքինին ալ ենթասող ներքին քաոսը կը կազմեն։

Ներկայ դժուարութեանց մէջ ամենէւին մի զարմանաք որոշ կերպով չդիտցուելուն համար թէ՝ Չինական տէրութիւնը իրօք օտար պետութեանց հետ պատերազմի մէջ է թէ ոչ։ Ահա հանելուկ մը։

Ճշմարտութիւնը այն է որ կաւ ոտքերով Չինական արձանը, իրենց քմահաճոյքին համաձայն հակառակ ուղղութիւններ բռնող զանազան կէս–անկախ փոխարքաներէ կազմուած պետութիւն մը ըլլալով, այս փոխարքաներէն ոմանք, օտար պետութեանց դէմ պատերազմական վիճակի մէջ են, իսկ ոմանք ոչ. և բուն կեդրոնական կամ Բեքինի կառավարութիւնն ալ գործին և ժամանակին հաւասար, օտար պետութեանց հանդէպ թէ՛ թշնամական և թէ բարեկամական յարաբերութեան մէջ է, թէ, թշնամի և թէ բարեկամ տէրութեանց հետ միանգամայն։ Եւ ի՞նչ հարկ կայ այս երկու դասակարգը որոշելու և իրարմէ զատելու. ամէնքն ալ միեւնոյն «օտար սատանա»ները չե՞ն միթէ։

Բայց կայ ընդհանուր ուղղութիւն մը. որ չինական լեզուով քաղաքականութիւն կը կոչուի, իսկ ոչ–չինական լեզուով, բոլորովին անգործադրելի, և երեւակայական ու աղետալի երազ մը։

Չինաստան ձէզ ու ձեզ օտարների քաղաքականութիւնն է այս, որուն յաջողութիւնը կարելի կրնար ըլլալ այն ատեն միայն, երբ անգամ մը օտարականին հոն ոտք կոխելը արգիլելու ճար մը դտնուած ըլլար։ Բայց քանիոր անոր մուտքը արգիլելու կարողութիւն չէ կրցեր դտնուիլ, անոր գալէն ետքը զայն վռնտելու աշխատիլը խելքէ դուրս բան մը եղած կ'ըլլայ։

Հիմա կէս–անկախ փոխարքաներ, կեդրոնական կառավարութիւն, ապստամբութիւն, բարձրագոյն կարդի և հասարակ ժողովուրդ, վերջապէս ամէնքը, թէեւ իրենց մէջ իրարու հակառակ ուղղութիւններ և յաւակնութիւններ ունին, բայց այլ ևս տարակոյս չկայ որ բոլորն ալ միեւնոյն նպատակին կը ծառայեն, այսինքն օտար ազգերը կամ Չինացի չեզոքները երկրէն դուրս վռնտել, և եթէ կարելի ըլլայ զանոնք ջնջելով երկիրը մաքրել։

Եւրոպական տէրութիւններուն՝ վարձու բռնելու նորահնար քաղաքական պատրուակին տակ Չինաստանի այլ և այլ մասերուն տիրապետելը, երկրին մէջ հաստատուն արմատներ ձգելով տարածուիլը և անոնց՝ ապագային ալ հետզհետէ յառաջանալով զօրանալու ստուգութիւնը; օտարներուն դէմ արդէն տարաձայն բայց զօրաւոր հակակրութիւն մը յառաջ բերած էին Չինաստանի մէջ, թէեւ կային մտացի Չինացիներ, որոնք օտարականներուն երկրէն դուրս վռնտուելու գործին անկարելիութիւնը և վնասները տեսնելով, կը փափաքէին որ փոխանակ զանոնք վռնտել չնայելու, անոնց տարածուիլը արգիլուի խաղաղական միջոցներով, և անոնց ներկայութենէն օգուտ քաղելով, բարենորոգութիւններ ձեռք առնուին, որոնցմով եթէ անոնց վախ չպիտի կրնային ազդել, գոնէ անոնց ակնածութիւնը և յարգանքը պիտի հրաւիրէին Չինու կառավարութեան վրայ։

Բայց եւրոպական տէրութիւնները իրենք իրենց գացած չէին Չինաստան, այլ չինական կառավարութեան տպիկարութիւնն էր որ, ինչպէս քանի մը տարի առաջ ձաբոն, նոյնպէս քանի մը տարի ետքը եւրոպական տէրութիւնները բնականօրէն Չինաստան հրաւիրեր էր։

Չինաստան ֆավուրի մը և պիզմարքի մըն ալ պէտք չունէր, գոնէ ինքզինքը այնչափ ժողուելու որ ձաբոն երբէք չհամարձակէր իր վրայ յարձակելու, մինչդեռ անիկա խորտակել ալ կրցաւ զինքը։

Բայց միեւնոյն անկարողութիւնը և ապիկարութիւնը, որ հրաւիրեր էր իր վրայ ճաբոնական պատերազմը, եթէ տեղի չունենար իսկ այդ պատերազմը, անյուշտ օր մը եւրոպական տէրութիւնները պիտի տանէր հոն։

Ուստի յանցանքը նոր գործուած չէր, և հիմակուանը նախորդին բնական հետեւութիւնն էր միայն։

Արդ, Չինաստան՝ իր նախնական յանցանքովը իսկ ինքնաբերաբար թէեւ առանց հասկնալու կարողութիւն ունենալու, օտար ոտանաւորը երկրին մէջ հրաւիրելէ ետքը, զանոնք վռնտելու չնչին և մեծ մեծ ծախք կրնալ պատճառող մը գործած եղաւ։ Սխալ մը որ այլ ևս անդարմանելի է, և կը մաղթենք որ երկու կողմին ալ ըսելիք կարելի եղածին չափ թեթեւ ըլլայ, որովհետեւ այդ սխալին հետեւանքով մեծ և նոր արտադրութիւնները կը սպասենք)։ Եթէ տան մէջ սատկած մուկ մը տեսնուի, վրան եռացեալ ջուր լեցուելու է և չհոտայ զայն ունելիով մը բռնելով այն տեղ ընկելու է և չնչուած վայրը լաւ հականեխելու է։ Եթէ հիւանդը մեռնի հականեխական չատ միջոցներով պիտի թաղուի։ Եթէ բժշկուի, մեկուսացեալ պիտի պահուի, մինչեւ որ կատարելապէս բուժի։ Այսինքն մինչեւ այն ատեն որ հիւանդութիւնը տարածելու վտանգ սպառնայ իր թուքերով, իր պէսպիններուն (խըչարճըգ) թարախով, և այլ հեղուկներով։ Ի վերջոյ հիւանդին սենեակին մէջ գտնուած բոլոր իրեղէնները պիտի հականեխուին (եռացմամբ, այրելով կամ հականեխամամբ), իրենց գտնուած տեղւոյն վրայ։ Հիւանդը և իրեն հետ գտնուողները նոյնպէս պիտի հականեխուին, սենեակէն դուրս պիտի հանուին և նոր լաթ պիտի հագնին։ Սենեակը Ալբէրթ ֆըրէթի չոգիով պիտի հականեխուի, և տան միւս մասերը կրկին անգամ նոյն չոգիով պիտի հականեխուին։ Եթէ հինգ օրէ վերջը նոյն տան մէջ ոեւէ կասկածելի դէպք չպատահի, մէջը գտնուողները ազատ պիտի արձակուին։

Բժիշկները եթէ ուզեն վարակեալ տուն մը մտնել, այն պարագային միայն պիտի արտօնուի իրենց այդ տունը մտնել և դուրս ելլել, եթէ կարելի ըլլայ տան մասնաւոր մէկ տեղւոյն մէջ ինքզինքնին կատարելապէս հականեխել։ Մխքրոպազնական քննութիւնը հիւանդին գտնուած տեղը պիտի կատարուի։ Ասոր համար հարկ է բէքթրոլով տաքցող «էթիւվ» մը ունենալ։ Ալբէրթ ֆըրէթ և Թրէյսէ ըմուլսիէն զատ գործածուելիք հականեխականներն են ֆէնիլ և ֆինֆ ֆոֆրիէթ։

Մէկ խօսքով բոլոր առողջապահիկ միջոցները վարակեալ տան մէջը իգործ պիտի դրուին։ Որ և իցէ պատճառով կամ պատրուակով բան մը տունէն դուրս ելլելու չպիտի ելլէ։ Միմիայն վերոյիշեալ պայմաններով կարելի է տխուր տեղւոյն վրայ կեցնել, և անոր տարածումը արգիլել, որովհետեւ տխուր տարածուածին պէս դժուար կ'ըլլայ զայն մարելը։

ԵՍԿԻՒԼԱՓ

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Բ. (*)

Բանականութիւնը ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցած է լեզուներու գործածութեան վրայ

Զգացումներու արտաքին ազդեցութիւններով արտայայտումը երկու կերպով կ'ըլլայ։

Առաջինը—մեր կամքէն անկախ և մեր բանականութենէն դուրս։

Երկրորդ.—կամաւոր և բանաւոր արտայայտում արտաքին ազդեցութեանց։

Փնացող մարդուն աչքին յանկարծ լոյսի թեթեւ ճառագայթ մը ցոլացուցեք, կամ փետուրով մեղմիկ չփեցեք անոր դէմքին մէկ կէտը և ահա յանկարծ ընդոստ չարժում մը պիտի ընէ ան, աչքերը պիտի չարժէ, կամ մատներովը դէմքին խաղացող կէտը պիտի չօչափէ։ Արտայայտումի նախնական, ամէնէն պարզ ձեւը՝ մարմնոյ և դէմքի չարժումն է, մէկ բառով ֆիզն է։

Եթէ աւելի զօրաւոր ըլլայ արտաքին ազդեցութիւնը, այն ատեն ուրիշ երեւոյթ մը յառաջ կուգայ։ Ուժգին հարուած մը տուէք քնացող մարդուն, և ահա այդ մարդը ահռելի ճիչով մը վեր պիտի ցատկէ իր պառկած տեղէն։ Հոս, չարժումը ճիչին ընկերացաւ։ Բանի՛ քանի՛ ցեղեր կան աշխարհիս վրայ, որոնք դիմիներով ու ճիչերով կ'արտայայտուին իրենց միտքը։ Ափրիկէի խորերը գտնուած բազմաթիւ ցեղերու բացատրութեան ձեւը այս է միայն։ Տասը վայրկենի խօսակցութիւնը ուժգնապէս կ'ընէ այս խեղճերը, կ'ըսէ Տըպիէռ։ Դիչերը անկարելի է ասոնց հետ խօսիլ, անհրաժեշտ լոյսի պէտք ունին անոնք, խարոյկի բոցին կը մօտենան հետդ խօսելու համար, կ'ըսէ Զապորովսքի։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ ասոնք իրենց միտքը չարժումներով կը յայտնեն աւելի, քան ճիչ ու աղաղակներով։ Այսպէս չէ՞ օրորոցի մանկիկն ալ։ «Անչուշտ մարդ կը խօսի, կ'ըսէ Տըպիէռ, բայց նա այս յատկութեամբ չի ծնիր. խօսիլը արդիւնք է կարգ մը չանքերու, ու երբ մանկիկը խօսիլը կը սովրի, ան մեր աչքին առջեւ կը կրկնէ մեր նախահայրերուն պատմութիւնը, որոնց քով խօսքը պարզապէս միմիք մըն էր, ինչ որ հիմա ալ մեծ դեր կը կատարէ վայրենի ցեղերու մէջ, անոնց դոյզն ճայնական պաշարովը»։

Արտաքին ազդեցութեանց այս երկու եղանակներն ալ կամքի ու բանականութեան սահմանէն դուրս են։ Ընդհակառակն բանականութեան և կամքի ոտհմանին մէջ, արտաքին ազդեցութիւնները, բոլորովին տարբեր ձեւով մը կ'արտայայտուին։ Այս պարագային մէջ յառաջ չեն գար, ո՛չ ընդոստ չարժումներ և ոչ ալ յեղակարծ ճիչեր, այլ յօդաւոր ու բանաւոր լեզուն կ'արտաբերուի մեղմ ու ներդաշնակ ձեւերով ու չարժումներով ընկերացած։ Մենք այսպէս կը խօսինք առ այժմ։

«Մարդկութեան ամէնէն պարզ պէտքերը, կ'ըսէ Ռէյտ, յառաջ կը բերեն է՛ն առաջ բնական լեզու մը, որ դէմքի քանի մը արտայայտութեանց, մարմնոյ քանի մը չարժումներու և ճայնական քանի մը արտաբերութեան մէջ կը կայանայ։ Բանի որ գաղափարները բազմապատկուեցան, մարդկութիւնը զգաց թէ ասանկ լեզու մը որքա՜ն անբաւական էր, և մտածեց խօսիլ։ Այս կերպով հաստատուեցաւ արուեստական կամ յօդաւոր լեզուն»։

(*) Շար. երեկուան թիւէն։

ԺԱՆՏԱԽՏԸ

ՏԱՆ ՄԸ ՄԷՋ ԺԱՆՏԱԽՏԻ ԴԻՊՔ ՄԸ ՊԱՏԱՀԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ ՉԵՒՔ ԱՒՆՈՒԻԼԻՔ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Օսմանեան միքրոպաբանական հաստատութեան տնօրէն Տոքթ. Նիքօլ յատագայ տեղեկագիրը ուղղած ըլլալով մայրաքաղաքիս առողջապահական վարչութեան, նոյնութեամբ կը ներկայացնենք զայն ընթերցողաց։ Այս տեղեկագրին մէջ պատուիրուած միջոցները քիչ չատ ծանօթ են թէեւ, բայց լաւ է որ ամէն ոք գիտնայ զանոնք մանրամասնօրէն։

Այժմ հաստատուած է որ ժանտախտը մարդուն, մուկին և մկնիկին յատուկ հիւանդութիւն մըն է, և այս հիւանդութիւնը գրեթէ միմիայն գործառնատոր էակներու (մանաւանդ լուերու, քէրէ)միջոցաւ մարդէն մուկերուն, մուկերէն մուկերուն, և մուկերէն մարդուն կը տարածուի։ Գիտունները այսօր ընդունած են նաև որ, եէրսէնի հակաժանտախտային չիճուկը (serum antipesteux) բուժող և նախապահեստ միջոց մըն է թանկագին։ Եթէ ժանտախտի դէպք մը պատահի, բռնուելիք ընթացքը սա երկու ծանօթ իրողութեանց վրայ պիտի հիմնուի.—վարակեալ տան մէջ մնալը և դուրս ելլելը պիտի արգիլուի և տունը բոլորովին պիտի մեկուսացուի։ Հիւանդը իր սենեակին մէջ մեկուսացուելով, եէրսէնի չիճուկովը պիտի դարմանուի։ Հիւանդին քով որչափ կարելի է քիչ մարդ պիտի մնայ, և ասոնք ալ որչափ կարելի է քիչ անգամ դուրս պիտի ելլեն սենեակէն, և այն ալ ամէն անգամուն հականեխուելով։

Վարակեալ տան մէջ գտնուողներուն ամենքն ալ պիտի պատուաստուին՝ իբր նախապահեստ միջոց։ Հիւանդին սենեակին մէջ գտնուած կարասիները, հանդերձեղէնները և այլ իրերը պիտի եռացուին, այրուին կամ հականեխուին ապահեխական նիւթերով։ Օրը էն քիչը երկու անգամ տախտակամածները եռաջուր ջուրով պիտի լուացուին (գործարանաւոր էակները ջնջելու համար)։ Զանազան ուտելիքները իրենց գտնուած տեղւոյն վրայ պիտի հականեխուին, և բնակարանները պիտի հականեխուին ալբէրթ ֆըրէթի չոգիով (այս նիւթը միքրոպները կը ջնջէ և նոր արտադրութիւնները կը սպասնէ)։ Եթէ տան մէջ սատկած մուկ մը տեսնուի, վրան եռացեալ ջուր լեցուելու է և չհոտայ զայն ունելիով մը բռնելով այն տեղ ընկելու է և չնչուած վայրը լաւ հականեխելու է։ Եթէ հիւանդը մեռնի հականեխական չատ միջոցներով պիտի թաղուի։ Եթէ բժշկուի, մեկուսացեալ պիտի պահուի, մինչեւ որ կատարելապէս բուժի։ Այսինքն մինչեւ այն ատեն որ հիւանդութիւնը տարածելու վտանգ սպառնայ իր թուքերով, իր պէսպիններուն (խըչարճըգ) թարախով, և այլ հեղուկներով։ Ի վերջոյ հիւանդին սենեակին մէջ գտնուած բոլոր իրեղէնները պիտի հականեխուին (եռացմամբ, այրելով կամ հականեխամամբ), իրենց գտնուած տեղւոյն վրայ։ Հիւանդը և իրեն հետ գտնուողները նոյնպէս պիտի հականեխուին, սենեակէն դուրս պիտի հանուին և նոր լաթ պիտի հագնին։ Սենեակը Ալբէրթ ֆըրէթի չոգիով պիտի հականեխուի, և տան միւս մասերը կրկին անգամ նոյն չոգիով պիտի հականեխուին։ Եթէ հինգ օրէ վերջը նոյն տան մէջ ոեւէ կասկածելի դէպք չպատահի, մէջը գտնուողները ազատ պիտի արձակուին։

Բժիշկները եթէ ուզեն վարակեալ տուն մը մտնել, այն պարագային միայն պիտի արտօնուի իրենց այդ տունը մտնել և դուրս ելլել, եթէ կարելի ըլլայ տան մասնաւոր մէկ տեղւոյն մէջ ինքզինքնին կատարելապէս հականեխել։ Մխքրոպազնական քննութիւնը հիւանդին գտնուած տեղը պիտի կատարուի։ Ասոր համար հարկ է բէքթրոլով տաքցող «էթիւվ» մը ունենալ։ Ալբէրթ ֆըրէթ և Թրէյսէ ըմուլսիէն զատ գործածուելիք հականեխականներն են ֆէնիլ և ֆինֆ ֆոֆրիէթ։

Մէկ խօսքով բոլոր առողջապահիկ միջոցները վարակեալ տան մէջը իգործ պիտի դրուին։ Որ և իցէ պատճառով կամ պատրուակով բան մը տունէն դուրս ելլելու չպիտի ելլէ։ Միմիայն վերոյիշեալ պայմաններով կարելի է տխուր տեղւոյն վրայ կեցնել, և անոր տարածումը արգիլել, որովհետեւ տխուր տարածուածին պէս դժուար կ'ըլլայ զայն մարելը։

ԵՍԿԻՒԼԱՓ

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Բ. (*)

Բանականութիւնը ի՞նչ ազդեցութիւն ունեցած է լեզուներու գործածութեան վրայ

Զգացումներու արտաքին ազդեցութիւններով արտայայտումը երկու կերպով կ'ըլլայ։

Առաջինը—մեր կամքէն անկախ և մեր բանականութենէն դուրս։

Երկրորդ.—կամաւոր և բանաւոր արտայայտում արտաքին ազդեցութեանց։

Փնացող մարդուն աչքին յանկարծ լոյսի թեթեւ ճառագայթ մը ցոլացուցեք, կամ փետուրով մեղմիկ չփեցեք անոր դէմքին մէկ կէտը և ահա յանկարծ ընդոստ չարժում մը պիտի ընէ ան, աչքերը պիտի չարժէ, կամ մատներովը դէմքին խաղացող կէտը պիտի չօչափէ։ Արտայայտումի նախնական, ամէնէն պարզ ձեւը՝ մարմնոյ և դէմքի չարժումն է, մէկ բառով ֆիզն է։

Եթէ աւելի զօրաւոր ըլլայ արտաքին ազդեցութիւնը, այն ատեն ուրիշ երեւոյթ մը յառաջ կուգայ։ Ուժգին հարուած մը տուէք քնացող մարդուն, և ահա այդ մարդը ահռելի ճիչով մը վեր պիտի ցատկէ իր պառկած տեղէն։ Հոս, չարժումը ճիչին ընկերացաւ։ Բանի՛ քանի՛ ցեղեր կան աշխարհիս վրայ, որոնք դիմիներով ու ճիչերով կ'արտայայտուին իրենց միտքը։ Ափրիկէի խորերը գտնուած բազմաթիւ ցեղերու բացատրութեան ձեւը այս է միայն։ Տասը վայրկենի խօսակցութիւնը ուժգնապէս կ'ընէ այս խեղճերը, կ'ըսէ Տըպիէռ։ Դիչերը անկարելի է ասոնց հետ խօսիլ, անհրաժեշտ լոյսի պէտք ունին անոնք, խարոյկի բոցին կը մօտենան հետդ խօսելու համար, կ'ըսէ Զապորովսքի։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ ասոնք իրենց միտքը չարժումներով կը յայտնեն աւելի, քան ճիչ ու աղաղակներով։ Այսպէս չէ՞ օրորոցի մանկիկն ալ։ «Անչուշտ մարդ կը խօսի, կ'ըսէ Տըպիէռ, բայց նա այս յատկութեամբ չի ծնիր. խօսիլը արդիւնք է կարգ մը չանքերու, ու երբ մանկիկը խօսիլը կը սովրի, ան մեր աչքին առջեւ կը կրկնէ մեր նախահայրերուն պատմութիւնը, որոնց քով խօսքը պարզապէս միմիք մըն էր, ինչ որ հիմա ալ մեծ դեր կը կատարէ վայրենի ցեղերու մէջ, անոնց դոյզն ճայնական պաշարովը»։

Արտաքին ազդեցութեանց այս երկու եղանակներն ալ կամքի ու բանականութեան սահմանէն դուրս են։ Ընդհակառակն բանականութեան և կամքի ոտհմանին մէջ, արտաքին ազդեցութիւնները, բոլորովին տարբեր ձեւով մը կ'արտայայտուին։ Այս պարագային մէջ յառաջ չեն գար, ո՛չ ընդոստ չարժումներ և ոչ ալ յեղակարծ ճիչեր, այլ յօդաւոր ու բանաւոր լեզուն կ'արտաբերուի մեղմ ու ներդաշնակ ձեւերով ու չարժումներով ընկերացած։ Մենք այսպէս կը խօսինք առ այժմ։

«Մարդկութեան ամէնէն պարզ պէտքերը, կ'ըսէ Ռէյտ, յառաջ կը բերեն է՛ն առաջ բնական լեզու մը, որ դէմքի քանի մը արտայայտութեանց, մարմնոյ քանի մը չարժումներու և ճայնական քանի մը արտաբերութեան մէջ կը կայանայ։ Բանի որ գաղափարները բազմապատկուեցան, մարդկութիւնը զգաց թէ ասանկ լեզու մը որքա՜ն անբաւական էր, և մտածեց խօսիլ։ Այս կերպով հաստատուեցաւ արուեստական կամ յօդաւոր լեզուն»։

(*) Շար. երեկուան թիւէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Հիմնադրուած ի. Ս. ՈՍԿԱՆԵԱՆ)

Տարեկան թերթերու գործակցութիւնը ամէն տարի կը հրաւիրէ հայկական վաճառականութիւնը իր ծանուցումները տալու համար 13րդ տարեկան հատորին մէջ։ Ծանր 13րդ տարուան ընթացքին հայկական վաճառականութիւնը 14րդ անգամ ըլլալով կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին առջեւ, իր ծանուցումները տալով 13րդ տարուան հատորին մէջ։ Ներկայ տարուան հատորը 18րդն է հերթին մէջ, որ կը հրատարակուի հայկական վաճառականութեան ծանուցումներուն համար։ Ներկայ տարուան հատորին մէջ ծանուցումներ տուած են 1892 յունուար 22/4 յունիս 22/4 Տ. Գ. Ղազարեան եւ Որդիք, Ալեքսանդրապոլ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։

1893 յունուար 22/4 յունիս Վ. Ա. Ղազարեան եւ Որդիք, Ալեքսանդրապոլ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։

1892 յունուար 22/4 յունիս Տիգրան Տէր-Ղազարեան, Ալեքսանդրապոլ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։

1892 յունուար 22/4 յունիս Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։

1893 յունուար 22/4 յունիս Վ. Ա. Ղազարեան եւ Որդիք, Ալեքսանդրապոլ։ Ներկայացուցիչ Ա. Ա. Ղազարեան, Պետերբուրգ։

1892 յունուար 22/4 յունիս Տիգրան Տէր-Ղազարեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

3 Մարտի 1900

Թղթադրամներ 3% ոսկեդրաւ 100.12
Բանկային 318
Գրամական 22.95
Ռուբլիով 113.75
Ֆրանկով 83 75
Մարկ 547.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆ

ԱՄՍՕՐԵԱ ՕՐԱԹԵՐԹ

(Նոր ատաստան)

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏԻՐՈՋ՝ Ի. Վարդ. Մելիք-Ադամեան

Հրատարակութեան գինը՝ տարեկան 6 ոսկի, վեցամսեայ 3 ոսկի, երեքամսեայ 1½ ոսկի։ Արտասահման՝ տարեկան 8 ոսկի։ Ամսական բաժանորդագրութիւն չի ընդունուիր։ Բաժանորդագրութեան գումարը կանխիկ կամ նամակով ուղարկելու է հրատարակչատան հասցէով։ Ձրի օրինակներ չեն տրուիր։ Ձեռագրերը չեն վերադարձուիր։ Յայտարարութեանց համար վճարումը կանխիկ։ Ամսաթիւ փոխելու համար հարկաւոր է նախապէս ծանուցանել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՃԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամսական 100 ղեկտավոխի

Ժամանակագրական տուեալներ Հայկական Լեռնաշխարհի մասին։

Ուրբաթ, 3 յունուար։—Ֆրէդրիխ Ջոյս-Ինգլիս, որ ուղեւորութիւն կ՚ընէ Հայաստանի մէջ, կը գրէ Տայմս լրագրին։

Ես ուրախ եմ, որ ինձ առիթ տրուեցաւ տեսնելու Հայաստանի մէջ ապրող քրիստոնեայ ազգերը, որոնք ամենահետաքրքրական են։

Ա. ՍԱՖԵՅԻ
ԵՂՍԵՐԿՈՒՆ ԳԱԽԱԳԱՂՏՆԻ

Նկարները ևս մի փոքրիկ, և ծուղակը պատրաստ է։

—Ն՜հ, այ տես տարօրինակ էին մեր հոգու կերպարները, հոգի՛ս, հա՛յ իմ հոգի հատուկ...մեր հոգու հատկությունները ես ուզում էի ասել...Ուրեմն ինչ որ մեզ հետաքրքրում է, ինչ որ մեզ հուզում է, ինչ որ մեզ ստիպում է ապրել, ինչ որ մեզ ստիպում է մեռնել, ինչ որ մեզ ստիպում է սիրել, ինչ որ մեզ ստիպում է ատել, ինչ որ մեզ ստիպում է հավատալ, ինչ որ մեզ ստիպում է կասկածել, ինչ որ մեզ ստիպում է ծիծաղել, ինչ որ մեզ ստիպում է լալ, ինչ որ մեզ ստիպում է ապրել, ինչ որ մեզ ստիպում է մեռնել...ահա՛ թե ինչ է մարդը, ահա՛ թե ինչ է կյանքը, ահա՛ թե ինչ է ճշմարտությունը, ահա՛ թե ինչ է գեղեցկությունը, ահա՛ թե ինչ է սերը, ահա՛ թե ինչ է ատելությունը, ահա՛ թե ինչ է հավատը, ահա՛ թե ինչ է կասկածը, ահա՛ թե ինչ է ծիծաղը, ահա՛ թե ինչ է լացը, ահա՛ թե ինչ է ապրելը, ահա՛ թե ինչ է մեռնելը...Ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա կյանքը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա մահը...Ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա ճշմարտությունը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա գեղեցկությունը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա սերը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա ատելությունը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա հավատը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա կասկածը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա ծիծաղը, ահա՛ թե ինչ է մարդը ու նրա լացը,